

Dalios Byčienės nuotr.

Likome toli iki vilčių išsipildymo

Gintautas Žulys Sąjūdžio kūrimosi metais buvo vienas Šakių skyriaus vairininkų. Laisvės vėjai iš prigimties meniškos sielos istorijos mokslų krintusiam, nemažai keliavusiam vyrui nebuvo svetimi, bet po iškovotos laisvės spinduliais jis niekada nesišildė. Kaip sovietmečiu važinėjo, taip ir iki šiol važinėja senu dviračiu, gyvena kukliai. Tai, ką buvo susitaupęs, Rusijos blokados metais Gintautas paaukojo Blokados fondui. Sako, ir dabar tą patį padarytų, nes dėl Lietuvos nė vienam nieko neturėtų būti gaila. Gaila tik kad Lietuva pamiršo, dėl ko 1990-aisiais buvo tapusi vienu kumščiu.

- Ar mums pavyko įgyvendinti tas viltis, dėl kurių prieš dvidešimt metų buvome susitelkę? - „Respublika“ klausė Gintauto ŽULIO.

- Akivaizdu, kad likome toli iki vilčių išsipildymo. Siekėme teisingumo, prigimtinių teisių, to, ko labiausiai mums trūko tuometėje Lietuvoje ir visoje Sovietų Sąjungoje, bet nepasiekėme. Teisingumas negali kaip mana užkristi mums ant galvų, jis natsiranda staiga, išsirikus net ir pakenciamiausiaj valdžiai. Aš manau, kad valstybėje teisingumo gali rasti tiek kiek kiekvienas jo sukuriame pats sau skirtą amžių gyvendamas.

Kad liežuviai dabar atrišti, tai tikrai. Gali kalbėti ką nori, jeigu tik esi nepriklausomas nuo darbdavio pažiūrų, nuo kokios nors partijos. Jeigu nuo viso to laisvas, už kalbėjimą į kalėjimą tikrai nepasodins, įstatymai neleidžia, bet prispausti kitamintį ar maištaujančių prieš dabartines madas ir nuomones būdų yra. Kaip tada būdavo, taip ir dabar yra. Visos jėgos struktūros, policija, prokuratūra, pradedant generaline, teismai išliko se-

nosios tarybinės partinės nomenklaturės atžalų rankose. Senasis auklėjimas bei galimybė laisvai plaukioti naujomis sąlygomis jiems puikiausiai tarnauja kraunantis turtą. Verstis kuo nors turint tam tikras sąlygas buvo labai įprasta tarybų valdžios sąlygomis, o dabar, kai rankos atrištos, jau be jokios gėdos ar slaptystos atvirai vagiama ir plėšikaujama.

- Esate kaimo žmogus, kaip jums atrodo, kuria kryptimi kaimas žengia? Kas nulemia tuos pokyčius?

- Visi pastebime, kad po 1990-ųjų žmonės pasidarė uždaresni, atokesni vienas nuo kito, savotiškai susigūžė. Atsiršo rankos privačiai iniciatyvai, bet atsitiko dar didesnė bėda. Lietuvoje dirbančio gabaus jaunimo greitai reikės paieškoti. Baigia emigruoti. Šito tai tikrai nesitikėjome, kai tik atkūrėme nepriklausomybę. Yra daugybė motyvų, dėl ko žmonės emigruoja. Turėdamas 30-40 metų, ir pats būčiau jau pusę pasaulio apmaišęs, bet grįžęs. Man labai svarbu geografinis interesas, o dabar, girdžiu,

išvažiavimo priežastys nurodomos kitos. Iš mano kaimo taip pat daugybė žmonių yra išvažiavę. Dauguma vyrų užsidirba ir po keleto metų grįžta, o jaunos merginos išvažiuoja, išteka už vokiečių ir kitų europiečių ir dirba, tęsia giminę kitoms tautoms, ne savai. Daugeliui atrodė, kad atkūrus nepriklausomybę bus atrištos rankos laisvai kūrybai, verslams, jie galės tuo užsiimti Lietuvoje, bet pasirodė, kad yra daugybė visokių trikdžių. Pradedantiems verslininkams mokesčiai didoki, problemos su pardavimu, su įsidarbinimu. Bet vis tiek aš nepateisinu tų, kurie visiems laikams meta savo gimtą kraštą tik dėl didesnės gerovės, gardesnio karnio ir kažkur danginasi. Sunku reikalauti iš kiekvieno, bet man atrodo, kad tai nelabai gerai.

- Ar įmanoma sugražinti Lietuvą ten, kur ji buvo?

- Žvelgiant į pastarųjų dešimtmečių istoriją, galima atsakyti, taip. Nenorėčiau burnoti prieš savo tėvynainius, bet tie, kurie balsuoja už Rusijos KGB rezidentus Lietuvoje, mane, lietuvių, žeidžia. Rusija negaili pinigų, kaip ir skaldant Žečpospolitą prieš 200 metų, tik dabar dar didesni pinigai plaukia. Ne tik Lietuvą, ir vokiečius nesunkiai nuperka, buvusį Vokietijos kanclerį pasidarė savo dujų bosu su milijonu eurų alga. Rusams nesunkiai sekasi drumsti vandenį mūsų Lietuvoje. Jie naudojami bet kokių žmonių nepasitenkinimu ir visą laiką verda

kokią nors makaliene. Kuo labiau žmonės nepatenkinti savo valdžia, tuo mažesnis pasipriešinimas kaimynui, atėjusiam daryti savo tvarką. Daugpartinėje sistemoje, kokią nusistatėme savo Konstitucija, sudarytos auksinės sąlygos užsieniečiams kištis į mūsų šalies vidaus reikalus. Paradinė to reikalo pusė vadinama atvira visuomene. Kas nori, atvažiuoja, kas nori, apsigyvena, atlieka savo juodus darbus ir dingsta. Kaip sakydavo prie rusų, Lietuva tampa „prochodnoj dvor“. Didžiosioms valstybėms toks judėjimas didelės žalos nepridaro, o mažosioms gali tekti sumokėti skaudžią kainą. Pasikeitus etninei krašto sudėčiai, atsitiks, kaip gamtoje atsitinka. Jeigu darže ima augti daug balandų, joms palankios sąlygos sudarytos, išauga miškelis, o pagrindinį augalą tame sąrašyne sunku surasti ir pamatyti. Tas pats ir su tautomis. Lietuvos padėtis kol kas dar geresnė, kitataučių kol kas tik penktadalio. Bet ar ilgai taip bus?

- Įėjote į Šakių rajono istoriją Blokados fondui paaukojęs 10 000 rublių savo santaupų. Ar nebuvo gaila? Ar bent žinote, kur ta jūsų auka nukeliavo?

- Vasario 16-osios akto signataras Saliamonas Banaitis yra pasakęs: „Lietuvai pinigų negailėk. Drabužį susilopyk, batus susitaisyk, kai supliš, bet Lietuvai negailėk“. Ir man tas principas priimtinas. Jeigu daugelis piliečių tą principą sau taikytų, Lietuvai finansinių problemų nebūtų. Klausausi: ten trūksta, to trūksta, o juk galima būtų padaryti ir tą, ir aną, jeigu visi piliečiai būtų susipratę. Tarkime, Lietuvos multimilijonieriai galėtų paaukoti vieną kitą milijoną sudegusiai Tytuvėnų bažnyčiai restauruoti, susipratę statybininkai per poilsio dienas padirbėtų, ir bažnyčia kaipmat būtų atstatyta.

Savo aukos didele nepavadinčiau, bet kolūkiečiai tuo metu tūkstančių per daug neturėjo. Kaip negeriantis, nerūkantis, litą prie lito sudėjau ir atidaviau Tėvynei. Girdėjau, kad už grynuosius buvo nupirkta juvelyrinių prekių, tokių dalykėlių, kurių aš niekada nevertinau. Regis, jie tapo muziejine relikvija, nes niekaip neišėjo jų realizuoti, per menka nauda iš to būtų išėjusi. Surinktos lėšos Blokados fondui buvo įvertintos 17 milijonų rublių. Palyginti su tuo pačiu metu paskelbtu kitu skaičiumi, kad prarūkyta per metus buvo 70 milijonų rublių, auka atrodo lyg katino ašaros. Simboliniai pinigai, jų nė neprireikė.

- Tikrai ne visi galvoja kaip jūs. Daug buvo Lietuvoje ne paaukota, o išnešiota. Ką, jūsų manymu, reikėjo daryti, kad Lietuva nebūtų taip sugriauta?

- Už šitą kolūkių turto nusiäubimą ant Landsbergio ir Vagnoriaus daugybė šunų buvo pakarta. O iš tikrųjų tas griovimas buvo vietinių vagių darbas. Kolūkių palikimą ne kas kitas, o tie patys kolūkiečiai išparceliavo. Jeigu ne savo rankomis, užsakydavo girtuokliūsius, kurie už kelis „rašalo“ butelius langų, šiferio, durų, plytų pristatydavo kiek tik reikia. Tempė viską, ką pakelti galėjo, užteko ne tik sau, bet ir parduoti. Kad šito nebūtų, reikėjo per visą Lietuvą tvarkingesniems kaimiečiams organizuoti apsaugos būrius ir fermas per naktį saugoti. Buvo nustatyti tam tikri turto

dalybų kriterijai, taisyklės, bet taisyklės, kad ir kokios geros, išmintingos ir teisingos būtų, visada turi išimtis, ir norinčiųjų pasinaudoti jomis visada atsiranda. Esu revoliucijų priešininkas. Mano manymu, pats teisingiausias yra ne revoliucijos, o evoliucijos kelias, kaip ir gamtoje sutvarkyta. Viskas laipsniškai turėjo įvykti. Šiuo momentu mes gyvename tokiame evoliucijos kelyje, kad edame ne tik kiaules, bet ir vienas kitą.

- Teisingai pasakėte, kad edame vienas kitą. Kodėl Lietuvoje yra tiek daug nesantaikos, pykčio? Dėl ko visa tai darosi?

- Daugiausia to edimosi vyksta dėl įtakos ir materialinių gėrybių pasidalijimo. Kiek jau laiko trunka tas FNTT skandalas, bet iš tiesų žmonėms nepasako, kas ir kodėl, nedrįsta kaltininkų įvardyti.

Spėlioti nenorėčiau, bet prisimėnės, kas darėsi Lietuvoje per visą jos istoriją, nenorėčiau gąsdinti ir sakyti, kad situacija dabar yra labai tragiška. Atsiradusių po pirmąsias bendruomenės valstybių vairs daugiau mažiau patekdavo į plėšikaujančių rankas. Sakoma, yra vilties, kad dalis išvažiavusiųjų grįš, kaip grįžo praturtėjusieji Amerikoje tarpukario metais. Grįžtančiųjų bus gerokai mažiau, nei ano meto Lietuvoje. Tiems, kam pavyksta normaliai suleisti šaknis svetur, iš naujo grįžti į tėvų žemę ir leisti šaknis tuščioje vietoje jau būna per vėlu. Daugelis nors ir labai norėtų sugrįžti, aplinkybių verčiami nebegalės.

- Ar dar kartą eitumėte į Sąjūdį, jeigu pasikartotų 1990-ieji? Ką reiktų kitaip daryti? Kaip įsivaizduojate Lietuvą ateityje?

- Žiūrint, kokiomis aplinkybėmis Sąjūdis kurtųsi. Jeigu būčiau 50 metų, kaip anuo metu, be abejonės, eičiau, bet kadangi už dviejų savaičių manęs laukia kraujagyslių šuntavimo operacija, fiziškai nebepajėgčiau. (Juokiasi.) Didelė valdžia ir tada nebuvo, tik atsakingasis sekretorius, kilus reikalui turėjau teisę savo nuožiūra priimti sprendimus. Nors, tiesą sakant, priimti kokių gyvybiškai svarbių sprendimų man ir neteko. Į Aukščiausiąją Tarybą nepretendavau, visada stengiausi būti savo vietoje. Į Sąjūdžio Seimą nuo Šakių rajono patekau, bet ne už nuopelnus Sąjūdžiui, o už tą pačią man juokingą tapusią auką. Sakydavo, jis nepagailėjo pinigų, todėl yra tikras patriotas. Pinigais meilės Tėvynei aš niekada nevertinau.

Mane stebino ir iki šiol tebestebina Michailo Gorbačiovo grasinimai, išrėžti viename Kremliaus posėdžių 1989 metais. Anot Sovietų Sąjungos lyderio, Sovietų Sąjungai subyrėjus, mažoms respublikoms gresia fizinis išnykimas. Tas pagrasinimas man tada atrodė šurpokas, bet vėlesnė įvykių raida rodo, kad jis nebuvo veltui pasakytas. Nuo pusketvirto milijono tauta ištirpo iki trijų milijonų ir vis dar tirpsta. Įdomu tai, ką M.Gorbačiovas turėjo galvoje. Jeigu okupantai būtų leidę emigruoti, Pabaltijys jau būtų dingęs, du trečdaliai lietuvių būtų dingę. Būtų likę tik tikrieji tarybiniai piliečiai ir girtuokliai. Sienų atvirumas visada buvo vienas svarbiausių demokratijos vertybių matų. Kuo vertybės tvirtesnės, tuo ir demokratija tvirtesnė.

Eltos nuotr.

Akcija be patyčių baigėsi. Tyčiokitės į sveikatą?

Praėjusią savaitę, kovo 19-25 d., lavinimo mokyklose vyko akcija „Savaitė be patyčių“. Argali trumpa viešųjų ryšių akcija apskritai paveikti mokslievių elgesį? Gal savaitė be patyčių turėtų tęstis visus metus, apskritai visą gyvenimą? Tada patyčios taptų retenybe. Bet dabar net patyčių priežasčių nieškom. Juk tiek jaunas, tiek senas per televiziją mato nesibaigiančias patyčių šou. Ir kaip nesilygiuosį į apslaučiusias žvaigždes, krizenančias ir iš žmogiškųjų ydų, ir iš gyvenimo tragedijų...

Apie tai šiandien prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojto stalo diskutuoja Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras Rolandas PAULAUŠKAS, filosofas Krescencijus STOŠKUS, Seimo narys psichologas Gediminas NAVAITIS ir Seimo narys pedagogas Valerijus SIMULIKAS. Diskusiją veda žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Kaip vertinti akcijas prieš smurtą, jeigu visa visuomenė ir žiniasklaida formuoja visiškai kitokių elgesio stereotipus?
V.SIMULIKAS: Kai kas nors daroma, aišku, kad tai yra neblogai, bet gaila, kad tai yra tik savaitė. Patyčios, tarpusavio santykių problemos aktualios ne tik mokykloms. Tai pirmiausia susiję su visuomene, kuri pamatus kloja viešojoje erdvėje, - visa tai tiesiogiai ir priima vaikai, nes suaugęs dar geba atsirinkti.

Dėl akcijos, kurioje dalyvavo ne tik bendrojo lavinimo mokyklos, bet ir ikimokyklinės įstaigos, - manau, tai vis dėlto turėtų būti ne savaitė, ne mėnuo, švietimo sistemoje tai turėtų būti principinės pozicijos, grįstos tarpusavio pagarba. Daug kas yra sakoma, daug kas yra daroma, bet nebus taip, kad mokinys, grįžęs namo, atsiribos nuo visos erdvės. Mokykla gali rengti įspūdingas programas, bet vis tiek rezultatas gali būti tikrai labai liūdnas, ir tas rezultatas tiesiogiai nesusijęs su švietimo sistema, nes ši sistema nėra uždara. Ji gali kurti tam tikrą tvarką mokykloje, jos koridoriuose, bet įtaką daro viešoji erdvė - draugai, kaimynai, tėvai, įvairios institucijos.

G.NAVAITIS: Apie patyčias spaudoje, ir pozityvioje spaudoje, kurį nepritaria tiems reiškiniams, kalbama daugiau kaip apie psichologinę ir edukologinę ugdymo problemą - kad vaikai nemoka bendrauti, kad reikėtų jiems nustatyti tam tikras sąlygas, juos ugdyti.

bus labiau patenkinti, ar bus laimingesni, tai ten apie tai kaip ir nekalbama. Tai veikiausiai, jeigu nekalbama, to ir nebus siekiama. Susipriešinimas yra vienas iš veiksmų, trukdančių kalbėtis, susikalbėti, ir galų gale tie jausmai kas dieną irgi turi įtakos gyvenimo kokybei. Juk nuo ko priklauso mūsų šios dienos gyvenimas? Nuo tų minčių, jausmų ir veiksmų, kuriuos esame patyrę iki šiandien.

Šiandien, galvodami apie ateitį, mes galime pasirinkti, apie ką galvosime ir ką jausime, galime pasirinkti, kokias knygas skaitysime, kokias televizijos laidas žiūrėsime. Bet kiek yra žmonių, kurie sąmoningai pasirenka? Pasirenka, sakyčiau, psichiškai sveikesnė ir socialiai priimtinesnė informaciją? Tokių vis dėlto yra nedaug, o kiti ir pasirenka, ir jiems įbrukama supriešinanti informacija.

K.STOŠKUS: Prisipažinsiu, 20 metų laukiau tokios temos, kai

► Kiekvienas nori pajuokauti gudriau, nes rimtiems pokalbiams reikia žinių, sugebėjimų

Rolandas PAULAUŠKAS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

viešumoje bus pradėta kalbėti apie tai, kas realiai vyksta žmonių santykiuose, bet kažkaip visada buvo praeinama pro šalį. Visa situacija tokia, kad ji pavojinga žmonių išlikimui ir bendravimui, politikai, jau nekalbu apie psichologinius dalykus. Tai yra tikrai žalingas, - vartosis tą žodį, kuris dabar įgavo visai kitą turinį, - žmogiškų santykių palikymas, bendravimas.

Man rodos, per žmonių santykius geriausiai matyti visos šalies arba kokio regiono, miesto, valstybės kultūros būklė. Ne be reikalo, matyt, Oswaldas Špengleris (Oswald Spengler) XX amžiaus pradžioje atskyrė civilizaciją nuo kultūros. Iš tikrųjų civilizatuotumas reiškia tam tikrą profesionalumo laipsnį. Profesionalumas visada yra svarbus, keliamas į priekį, o kultūra - tas bendras gyvenimo būdas, kuris geriausiai pasireiškia per tai, kaip žmonės vienas kitą traktuoja.

se. Bet visada buvo skiriami žmogiški politiniai santykiai, išsilavinusių žmonių santykiai, santykiai tarp tėvų ir vaikų, - tai daugybė tokių ryšių, kurie sudaro visuomenės struktūrą.

Užsiminėte apie pokalbius, vykstančius internete, bet ten yra vėl tokios periferinės zonos. Kai kurie žmonės net džiaugiasi, kad gali ten išsiplūsti, o tie, kuriems pinigai ateina, irgi džiaugiasi, nes pritraukia daug dėmesio, daug žmonių, vadinasi, irgi tam tikras verslas. Turbūt čia turėtų reglamentuoti etikos komisijos. Juk iš karto viskas pasikeičė, jeigu žmonės nebeslėptų savo tapatybės. Jeigu pasirašytų vardu, pavarde, ar žmogus drįstų taip elgtis? Žinoma, jis daug kur tokiu atveju susilaikytų. Anonimiškumas iš tikrųjų skatina šitokią elgesį, ir toks elgesys tampa kitiems pavyzdžiu, paskui kurį reikia sekti.

Žinoma, interneto poveikis nepalyginamas su televizijos. Vaiką veikia, kai jis prieš akis mato gyvą žmogaus vaizdą. Atsime nu dar iš studijų metų. Būdavo, nueini į kiną, jeigu koks filmas labai imponuojantis, visi vaikai išeidami ima vaidinti kokius nors kaubojus. Užtenka kine pabūti tikrai trumpą laiką, o jeigu rodomas filmas po filmo, tu žuk žmogus tampa toks, ką jis mato. Taigi televizijos atsakomybė yra milžiniška.

Ir čia iš tikrųjų ne mokyklą dėl to kalta, net ne tėvai. Juk tėvai tą pačią mokyklą taip pat yra išėję, vaikai ir tėvai elgiasi taip pat. Tik, žinoma, suaugę žmonės šiek tiek nepaslankeisni, bet jie modeliuoja tą patį elgesį.

Noriu atkreipti dėmesį į pačias prestižiškiausias komercines televizijos laidas. Tarkim, rodomi puikiūs chorai. Lietuvoje tiek daug dainininkų, net nežinojau, kad šitiek virtuozų turime, konkurencija didžiulė, tai aukščiausias profesionalios kultūros lygis. Ir štai nuostabiai padainavus pradeda spręsti teisėjai, reikšti savo nuomonę. Ar pastebėjote, kad čia ir slypi visas brutalumas, apie kurį šnekame? Žmonės, paskirti teisėjais, turi būti nešališki vertintojai, o je pasirodo kaip chuliganai, nes su džiaugsmu ima prikišti nesėkmes ar net kokius apsirinkimus, su džiaugsmu mindžioja, sakę: „Tai gražu, tai įdomu, tai publika nori“.

mo, liaudies menas plūstelėjo ten - kas ką nori, tas tą ir daro. Visiškai sutinku, kad šituo manipuluojama, kad vieni siekia pinigų, kiti siekia įtakos, bet liaudies kultūra kažkur pasireikšti turi, nes negali liaudis šiuo metu nekurti.

Komentarai internete ir patys tinklalapiai, manau, yra dabartinis žmogaus saviraiškos būdas. O kokie yra svarbiausi liaudies kultūros bruožai? Tai pirmiausia yra labai lengvai pasiekiami, tam nereikia ilgai ruoštis, prieinama gana plačiam ratui žmonių ir tai niekada nėra labai problemiška.

Tarkim, Juškų rinkiniuose mes matome tokią išgrynintą liaudies kūrybą, bet pasidomėjus labiau pasirodo, kad Juškų kūryba yra separatu. Lietuvių liaudies dainose buvo ir patyčių, ir erotikos, bet ji XIX amžiuje buvo nereikalinga, nes reikėjo išskirti lietuvių tautos pasididžiavimo akcentus. Ir Juškos atrinko tam tikras dainas. Čia yra mano ginčytini teiginiai, aš juos imu, be abejoj, iš lentynos „galima derėtis“.

„Nemuno“ žurnale prieš gerą dvidešimtmetį aš jau kėliau klausimą, ar roko muzika bolševikiniais laikais kartais nebuvo tam tikra liaudies kultūros apraška.

Nėra ko stebėtis, kad į televiziją pakliūta ta saipymosi kultūra, nes dauguma žmonių nelabai pajėgius suvokti sudėtingus reiškinius. Ir dėl to kryptama į paprastus dalykus.

Kalbėdamas apie liaudišką ir profesionalią kūrybą, kultūrą apskritai, aš nenoriu pasakyti, kad liaudies kultūra, tiek senoji, tiek dabar vykdoma, yra ku nors blogesnė už profesionalią. Visur lemia talentas. Tiek profesionaliame, tiek liaudies mene gausu netalentingų žmonių, nes talentas apskritai yra retenybė, ir talentas abejojose srityse įdomus. Bet kai žiūrimi televiziją ir visas tas laidas, tai turėkime omenyje, kad ten liaudis dar sau pramoga, nes liaudies menas visada yra skirtas daugiau pramogai, o ne rimtoms problemoms svarstyti.

K.STOŠKUS: Mes truputėlį grubokai vartojame tą žodį „patyčios“, nenurodydami jokių kriterijų. Juk iš esmės aš bandžiau sieti tą patyčių akciją, veiksmą su žmogaus orumo pažeidimais. Manysčiau, kad graikai daug ką yra palikę civilizacijai, bet viskas išgaravę kitose kultūrose, ypač dabar mūsų kultūroje.

Juk kiek yra juoko formų. Dažnai sakome, kad tik viena gyva būtybė moka juoktis - žmogus. Yra spontaniškas juokas, sakykime, šypsena. Juk žmogus susitinka žmogų norėdamas jam gero, bičiulį sutinkame su juoku, tai yra džiaugiamės sutikę. Juokas iš tikrųjų yra be galo gera priemonė visiems žmonių santykiams reguliuoti.

Dėl pasišaipymo. Graikai turėjo sarkazmą, tai austrus, šurkštus juokas, sardoniską, gaizus, kandus. Rasime daugybę jo formų. Paskaitykite Vinčą Mykolaitį-Putną. Jis ten dažnai eilėraščiuose juokiasi, bet koks jo juokas? Atlaidi šypsena, tokia gailestinga, pasitinkinti kito žmogaus savarankiškumu. B.Sruogos juokas buvo atštrinis, šiurkštesnis, nevengdavo, kaip mes saky-

► Labai lengva manipuluoti piktais, nusivylusiais žmonėmis, kurie nepasitiki vienas kitu

Gediminas NAVAITIS
Seimo narys psichologas

davome, ne visai cenzūrinio. Vairgantas mėgdavęs sąmojus, pokštus ir pats iš savęs pasišaipydavęs. Bet niekur čia nėra patyčių.

Esu žmogus iš kaimo, jaunystę gerai prisimenu ir neišsivaizduodavau, kad kokioje normalioje šeimoje kas nors tarpusavyje vienas iš kito galėtų tyčiotis. Vaikai tai dar rydavo, žinoma, daugiausia pasimokė iš kitų žmonių.

Patyčios - tai bandymas parodyti savo pranašumą prieš kitą, tai visada yra žmogaus reikšmingumo sumenkinimas. Žmogus džiaugiasi, kad kitą padaro niekingą, o save iškelia. Dėl to ir sakau, kad tai koncentracijos stovykloms būdingas bruožas, visi tie dalykai taikomi gaujose.

Patyčios yra tyčia, ne šiaip sau spontaniška šypsena, tai kito sumenkinimas, neigimas. Iškart atminti iškyla Frydrichas Nyčė (Friedrich Nietzsche) - tai pagrindinis Vakarų Europoje nihilizmo filosofijos sklaidėjas, kuriuo dabar dar daug kad mėgaujasi. Jis aiškiai skyrė tris reiškinius: neigti, niekinti ir naikinti.

Pats jau bendriausias neigimas - kai galima aiškiniu, žodžiais ką nors neigti, atmesti. Vadinasi, patyčios iš esmės yra nekinimo būdas, nieku pavertimas žmogaus. Jeigu tai atsidpindį juokė, galime įtarti, kad žmonių santykiai yra prasti, kad žmonės pavertčia vienas kitą priemone: stipresnis - silpnesnį, įtakingesnis, turtingesnis - skurdesnį.

Juokas gali būti spontaniškas, kai žmogus pamato tai, kas jam patinka, ir ima šypsotis, juoktis. Tyčiotis - tai tyčia juoktis iš kito, tai sąmoningas kito sumenkinimas, pavertimas nieku. Vadinasi, tas žmogus, kuris tyčiotasi, pats nori tapti reikšmingas, o kitą paversti nieku, tai yra sunaikinti.

FNyčė dėl to dažnai grįždavo prie tokios formulės: „Juoku žudyti reikia“. Tai yra žmogaus žudymas, ir jis gali būti baisesnis už fizinį nužudymą. Ką daro vaikai po patyčių? Lenda po traukiniu arba į kilpą. Čia ne šiaip sau pasijuokimas, ne pasišaipymas, ne ironija.

Folklore labai gerai ta riba yra jaučiama. Ten patyčių aš nežinau, net ir keiksmai juk ne visada yra uždušami keiksmai. Kiti keikiasi dėl to, kad yra taip pripratę. Jau-nimas, žiūrėkite, ar visada neapykantą rodo? Jie kitaip nemoka šne-kėti, žodžių trūksta ir keikiasi. O čia kalbama apie žudymą, nes niekinimu prasideda žmogaus naikinimas.

G.JAKAVONIS: Ar iš žmogaus vidaus kyla tas blogis, ar čia, remiantis žinoma sąmokslu teorija, sąmoningai siekiama iš Vakarų per mūsų televizijas sunaikinti tautą?
R.PAULAUŠKAS: Pirmiausia dėl graikų. Jūs pateikėte graiškų graikų pusę, bet tie, kurie žaidė pagal jūsų apibrėžtas taisykles, tuo metu sudarė mažumą, o dauguma žmonių buvo visiškai beteisiai, vergai, nelaikomi net žmonėmis. Ir tai egzistavo kartu su ta išdidžia, iškilia graikų kultūra.

Dėl patyčių. Nuvažiuokite į Lietuvos pasienį ir pašnekejė su vietos žmonėmis pamatysite, kad beveik

► Visa situacija tokia, kad ji pavojinga žmonių išlikimui ir bendravimui, politikai

Krescencijus STOŠKUS
Filosofas

game prasmų lauke. Šiandien tas prasmų laukas yra tiesiog užariamas. Ką turiu omenyje? Naikinami nusistovėję tėvų ir vaikų santykiai.

Kai prie bolševikų skaičiau Džordžo Orvelo (George Orwell) knygą „1984-iejai“, buvau įsitikinęs, „tėvas Nr.2“. Toliau naikinamas santykių tarp vyro ir moters prasmės. Tūkstančiais metų jos klostėsi, o šiandien visas tas laukas užariamas, kuriama nauja visuomenė su naujomis prasmėmis.

Kitas pavyzdys - oficialiuose dokumentuose Anglijoje nebebus vyro ir žmonos sąvokų, bus „partneris“ ir „kitas partneris“. Nauja kurianti visuomenė kuria ir naujus tabu. Mano supratimu, visuomenės be tabu nebūna. Visuomenė ir tampa visuomene, kai ji turi savo tabu lauką.

Problema ta, kad mūsų tabu yra naikinami ir mums primetami nauji tabu, kuriuos mums labai sunku priimti. Tarkim, Vakarų Europoje negalima pavadinti žmogaus negru,

o daugumai mūsų tai dar nesuprantama.

Ir priešingai, tai, ką mes galime nesunkiai įvardyti, Vakarai jau negali įvardyti. Mūsų visuomenės problema ta, kad mes šiandien įsiliename į tą didžiulę kuriamą visuomenę, kur visai kitas prasmų laukas, ir aš nežinau, kas čia nu-galės.

K.STOŠKUS: Bet aš nelabai supratau jūsų minties, kai sakėte, kad žmogus pats toks jau yra žemiškas, truputėlį šėtonas, o pasukui sakėte, kad ji padaro tokį.

R.PAULAUŠKAS: Yra prigimtis, yra tam tikros tendencijos, galima skatinti vieną arba kitą tendenciją. Žmogus turi ir dieviškąjį, ir žemiškąjį pradą. Ir nu valstybės, tautos, elito priklausoma, kuris pradas bus skatinamas. Kadangi Lietuvoje elito nėra, jis neatsakingas už tautą, tai jis ir nešima to dieviškojo prado puselėti. Jis pats paduoda bet kam, nes jis pats yra laužomas. Užtat politikos Lietuvoje neliko.

Ar galite įsivaizduoti Šarilę de Goļj (Charles de Gaulle) arba Margaret TeCer (Margaret Thatcher) kokiuose televizijos duetuose, šokių vakarėliuose? Arba tą patį Staliną ir daugelį kitų žmonių? Tada politika dar buvo politika. O dabar, joje gyvena idiotų. Tai jo žodžiai. Ir štai jūs internete matote tikrą žmogų, be kultūrinių tabu. Jam leista daryti tai, ką jis šiandien nori daryti. Jis nematomas ir čia ima reikštis jo tikroji prigimtis. Deja, dauguma žmonių yra tokie.

Kita vertus, egzistuoja baimė. Tai pasaulio, permainingų įvykių baimė, nes taip viskas greitai keičiasi. Ir tada šaipymasis, - aš nekalbu apie brutaly, primityvų šaitykiai yra prasti, kad žmonės pavertčia vienas kitą priemone: stipresnis - silpnesnį, įtakingesnis, turtingesnis - skurdesnį.

Juokas gali būti spontaniškas, kai žmogus pamato tai, kas jam patinka, ir ima šypsotis, juoktis. Tyčiotis - tai tyčia juoktis iš kito, tai sąmoningas kito sumenkinimas, pavertimas nieku. Vadinasi, tas žmogus, kuris tyčiotasi, pats nori tapti reikšmingas, o kitą paversti nieku, tai yra sunaikinti.

FNyčė dėl to dažnai grįždavo prie tokios formulės: „Juoku žudyti reikia“. Tai yra žmogaus žudymas, ir jis gali būti baisesnis už fizinį nužudymą. Ką daro vaikai po patyčių? Lenda po traukiniu arba į kilpą. Čia ne šiaip sau pasijuokimas, ne pasišaipymas, ne ironija.

Folklore labai gerai ta riba yra jaučiama. Ten patyčių aš nežinau, net ir keiksmai juk ne visada yra uždušami keiksmai. Kiti keikiasi dėl to, kad yra taip pripratę. Jau-nimas, žiūrėkite, ar visada neapykantą rodo? Jie kitaip nemoka šne-kėti, žodžių trūksta ir keikiasi. O čia kalbama apie žudymą, nes niekinimu prasideda žmogaus naikinimas.

G.JAKAVONIS: Ar iš žmogaus vidaus kyla tas blogis, ar čia, remiantis žinoma sąmokslu teorija, sąmoningai siekiama iš Vakarų per mūsų televizijas sunaikinti tautą?
R.PAULAUŠKAS: Pirmiausia dėl graikų. Jūs pateikėte graiškų graikų pusę, bet tie, kurie žaidė pagal jūsų apibrėžtas taisykles, tuo metu sudarė mažumą, o dauguma žmonių buvo visiškai beteisiai, vergai, nelaikomi net žmonėmis. Ir tai egzistavo kartu su ta išdidžia, iškilia graikų kultūra.

Dėl patyčių. Nuvažiuokite į Lietuvos pasienį ir pašnekejė su vietos žmonėmis pamatysite, kad beveik

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.zalgriris.org

„Respublikos“ dienraščio skaitytojų išrinktieji

Saulius Venckaus, Vyginto Skaraičio nuotr.

Vilius PETRAŠKA
Marcinkonių seniūnas

► Nacionalinė vertybė yra viso krašto žmonės, kurių kasmet mažėja. Taigi mūsų nacionalinės vertybės irgi mažėja

► Apdovanojimų vakare dalyvavo Margionių ir Žiūrų kaimo moterys, Marcinkonių kultūros centro direktorė Rimutė Avižinienė

Per „Respublikos“ nacionalinių vertybių 2011“ apdovanojimus skulptūrėlės buvo įteiktos ir dienraščio „Respublika“ skaitytojų favoritams - tai „Žmogus amžininkas“ Lietuvos karo akademijos profesorius Algirdas Ažubalis ir Margionių kaimas, kaip labiausiai Lietuvą garsinantis reiškinys.

Deimantė ZAILSKAITĖ
„Respublikos“ žurnalistė

Kaimas jaučiasi įvertintas

Iš „Respublikos“ nacionalinių vertybių 2011“ renginio Marcinkonių kultūros centro direktorė Rimutė Avižinienė grįžo su didžiu entuziazmu: „Smagu, kad kaimo žmonės dar yra vertinami. Jie ir patys tai jaučia. Skaudu girdėti, kad kaimuose visi tik geria, socialines pašalpas gauna ir visa kita. O čia parodoma, kad kaimas dar yra kitoks - jį vertina, mato, rodo visai Lietuvai kitoki“.

Bent vasarą V.Tunkevičiaus statulėlę ji žada pastatyti Margionių klotimo teatre, kuris gyvena daugiau nei 80 metų (pirmasis vaidinimas ten buvo paruoštas 1929 metais) ir kur renkasi kaimo bendruomenės žmonės. „Nors kaime nelabai daug žmonių likę, jie yra labai aktyvūs ir draugiški. Tuose mažuose kaimuose bendruomenės yra labai stiprios, žmonės vienas kitam padeda, išlaiko iš protėvių perimtas tradicijas. Margionių kaime išliko labai graži tradicija - kapinėse aštuonias dienas po Vėlinių visas kaimas degina laužus ir meldžiasi. Tai kaip ir pagoniška tradicija, bet ji yra išlikusi. O kodėl išlikusi? Kaimo niekas niekur neiškėlė, nebuvo jokios ko-

lektyvizacijos ir liko gyventi tie šakniniai, tradiciniai žmonės. Dėl to yra ir tokios stiprios tradicijos, - sako R.Avižinienė. - Manau, kad tokie išlikę seni, dar gyvi dalykai, kaip Margionyse išlikusios Ilgių tradicijos, kaip klotimo teatro tradicijos, yra didelė vertybė. O nacionalinė vertybė - tai, kas yra vertinga kiekvienam lietuviui. Iš tikrųjų dabar daug žmonių gyvena nesusimąstydami apie jokiais vertybes. Todėl džiaugiuosi, kad yra toks renginys, kuris priverčia susimąstyti, kas tau yra vertybė, kokios yra visos Lietuvos vertybės, kuo mes skiriamės nuo kokių rusų ar lenkų ir jų vertybių. Čia yra neišmatuojamo svarbumo dalykai“.

Marcinkonių seniūnijos seniūnas Vilius Petraška mato didžiulę „Nacionalinių vertybių“ rinkimo naudą, nes dėl kai kurių dalykų jam darosi ypač neramu. „Pagal mane, nacionalinė vertybė yra viso krašto žmonės, kurių kasmet mažėja. Taigi mūsų nacionalinės vertybės irgi mažėja. Iš kartos į kartą buvo bandoma perduoti mūsų tradicijas, o dabar dalis vaikų išsilakstė į miestus ir vidurinės kartos žmonių šitame krašte yra labai mažai. Liko tik tie, seneliai, kurių kas metai vis mažėja - pavyzdžiui, seniūnijoje kas metai vidutiniškai 47-50 žmonių miršta, o tik du, trys, keturi gimsta. Jau ir etnografinių ansamblių po truputį mažėja - va tai yra didžiulė grėsmė“. Tačiau Margionių kaimas, sako seniūnas, gali būti pavyzdys daugumai kaimų, nes jis yra judrus. V.Petraška kaip nacionalinę vertybę siūlo iškelti ir Lietuvos mišką, kuris, deja, masiškai pjaunamas. „Miškas yra nacionalinė Lietuvos vertybė, nes žmonės jame dirbdavo, iš jo gyvendavo. Moterys mišką sodindavo, vaikus augindavo, dabar tų tradicijų beveik nelieka“, - atsidūsė seniūnas.

Mokytojas džiaugiasi balsais

Lietuvos karo akademijos profesoriaus Algirdo Ažubalio biografiją papildė dar vienas iškalbingas įrašas - „Respublikos“

nacionalinių vertybių 2011“ apdovanojimuose jam buvo įteikta V.Tunkevičiaus „Šakelė“ kaip žmogui amžininkui. Kai po apdovanojimų apsilankėme profesoriaus namuose, jis prisipažino, koks jaučiasi dėkingas balsavusiesiems. „Apdovanojimų vakaras man padarė labai didelį įspūdį, o mano keturiolikmetė anūkė tiesiog žiūrėjo akis išpūtusi. Labai buvo pavykę muzikiniai intarpai. Mums, kaip pedagogams, vaikų chorai ir grojimas labai patinka. Gražiai organizuotas renginys, svarbiausia, kad jis nebuvo perkrautas. Net kalbos nėra, kad tai labai vertingas renginys“, - savo įspūdžiais dalijosi pedagogas.

Keturių knygų autorius (dar viena knyga guli leidykloje ir turėtų pasirodyti rudenį) svarsto, kas jam galėjo nulemti pergalę „Nacionalinių vertybių 2011“ rinkimuose. Sako, turbūt balsavo buvę mokiniai, kurie dabar yra mokytojai - jis yra dėstęs įvairiuose Lietuvos universitetuose. „Mane labai palaikė tie patys kariūnai, - džiaugiasi jis. - Balsai labai paaugdavo po šeštadienio ir sekmadienio, matyt, parvažiavę namo kariūnai dar ir savo draugus paagituodavo balsuoti. Atsimenu, trečią dieną nuo poeto Marcelijaus Martinaičio atsilikau. Sakau, matyt, ir toliau atsiliksiu. Argi poetą gali nugalėti profesorius matematikas? Atsikeliu ryte, žiūriu, per naktį 110 balsų užaugo, tada dar tik pati pradžia buvo, ir nuo to laiko aš pirmaudavau. Kai važiauvau į apdovanojimus, nežinojau, kas bus apdovanotas. O žmona, sako, matyt, tave užmiršo, nes mane patį paskutinį iškvietė“. (Juokiasi.)

Ar profesorius A.Ažubalis, kuris pedagogo darbą kadaise pradėjo nedidelėje kaimo mokykloje, gerai jaučiasi dirbdamas Lietuvos karo akademijoje? „Iš pradžių šiek tiek slėgė uždara, disciplinuota atmosfera, bet tik koki pusmetį. Juk yra dvi pusės - yra universitetinės studijos, kur mes esame

civiliai, o karinė atmosfera daugiau tvyro karinio rengimo skyriuje. Bet studentai man labai atvirai pasipasakoja apie savo problemas, apie savo reikalus. Tikriausiai visą laiką mokėjau bendrauti su mokiniais“.

Profesorius skaičiuoja: Lietuvos karo akademijoje jis dirba dvylikti metai. Iš viso sukauptė 55 metų pedagoginio darbo stažą. Nors, kaip prisipažįsta patyliukais, jis svarstė būti kunigas. Tik kai sužinojo, kad kunigai negali vesti, labai greitai persigalvojo ir tapo mokytoju - dėl to nė kiek nesigaili. Kai 2009-aisiais Karo akademijos kariūnai A.Ažubalį išrinko Metų dėstytoju, tai dar kartą patvirtino, kad jo apsisprendimas buvęs teisingas.

Pedagogų dinastija

Žmona Adelė irgi pedagogė - geografijos mokytoja. Ir abidvi du-

► „Respublikos“ nacionalinių vertybių 2011“ laureatas profesorius Algirdas Ažubalis jaučiasi įvertintas

kros pasirinko tokią pačią profesiją. Netoliese nuo tėvų gyvenanti dukra Diana yra lituanistė, o į Rokiškį nutekėjusi Virginija tapo logopedė. „Taigi visa šeima mokytojais, - didžiuodamasis sako A.Ažubalis. - Kadaise dėstytoja mums įkalė tokią tiesą: mokytojas arba dėstytojas į pamoką arba paskaitą turi eiti kaip aktorius į sceną. Visus šeimyninius nemalonumus palikęs už durų“.

A.Ažubalis džiaugiasi talentingais anūkais, tad galimas daktaras, kad jų šeimoje išaugs mokytojų dinastija. „Aštuntokė rokiškėnė anūkė Rugilė mokosi beveik dešimtukai. O pas šeštoką Robertą, žinote, aš dar kartais nueinu vakarais patikrinti matematikos darbų, man reikia tik pereiti gatvę. Rokiškėnė kartais elektroniniu paštu atsiunčia sudėtingą matematikos ar fizikos uždavinį, bet tik kartą per metus. Tai va, susiradau aš fizikos vadovėlius, sakau, gal vėl kada reikės išspręsti kokį uždavinį“.

Paprašytas įvardyti vieną įsimintiniausių darbų pedagogo praktikoje, A.Ažubalis prisiminė, kaip jis matematikos mokė Vilniaus nepilnamečių mergaičių nusikaltėlių kolonijoje. „Ji vadinosi gražiau - spec. proftechninė mokykla Nr.2. Ji buvo aptverta, ten viduje cerkvė, kur būdavo jų valgykla ir karceris. Mokykla buvo tokiame sename pastate, kur klasės buvo pereinamos. Ir tarp tų klasių nebuvo durų, bet būdavo pakabinta antklodė. Aš tik vėliau supratau, kam jis yra reikalingas. Jeigu vienoje klasėje jos pradėtų mokytojų smaugti, kad kiti mokytojai išgirstų ir atlėktų į pagalbą. (Šypsosi.) Tai įsivaizduojate, toje nepilnamečių nusikaltėlių kolonijoje irgi mane tos mergaitės mylėjo. Kai po metų darbo pasakiau, kad aš tuoj su jumis atsisveikinsiu - kitą dieną jos man įteikė visą glėbį tulpių, aišku, visokių spalvų, ir palydėjo iki vartų. Verkdamas palydėjo...“